

Pripovedka o mali jetnici.

(Spisal Janko Barlè.)

Sedèl sem ravno takó pri mizi, kakor zdaj, ko vam to pripovedujem. Zunaj je žvižgal veter in sneg je naletaval; pred mano je brléla svetilnica, a tam iz kota mi je pošiljala stara čestitljiva peč gorkega zraka, da mi je bilo prav ugodno sedeti v sobi. Ptičice v kletkah ob oknu so vže davno pospančkale in sanjale o bogsigavédi kako sladkih zrnkih — nič ni motilo nočnega mirú, izvzemši jednakomernega „tik tak“ moje ure, katerega sem pa vže takó navajen, da ga niti ne slišim, da-si je precej glasán. Bil je svet mir v moji gorki sobici.

Ali kaj je to? Ropót ravno ni, vender je nekako škrabljanje. Kdo si ti predrzni gost, ki si usojaš vznemirjati me v mojem nočnem miru? Ali morda hočeš, da ti posvetim?

Zvedel sem kmalu, po čem je maslo. Saj nisem tega škrabljanja danes prvič slišal. Sladkosnéda miška bode — mislil sem si takój — ali čakaj, jaz ti vže pokažem! Da kake slaščice hranim v svoji sobi, ne bi ji zameril, ali da bi glodala drage mi knjige in se zagrizla v knjigo modrosti, nè — tega pa ne dam, ti spak mali. Za danes ti bodi, a jutri te čaka druga. Pletena mišolovka, katero je prinesel o semnji mladi piskrovezec Miško, bode se vže še poiskala, a potlej gorjé tebi. Zatorej le pridi zopet jutri zvečer, če imaš glavo v torbi.

Drugega večera sem sedel ravno tako v svoji sobici, a doli pod omaro je bila nastavljena spretna mišolovka. Dolgo ni bilo slišati ničesar; a zdajci čuj! vže zopet óno škrabljanje. O jej, danes si jo pa vže izkupiš, mislil sem si in čakal nekoliko časa mirno. Škrabljanje je bilo vedno glasneje, potlej je bilo nekaj časa tiho — dokler se ni začulo skakanje in ropót — imel sem jetnika v mišolovki.

Hajdi, da te vidim, ti porédnica mišja. Vzamem mišolovko, denem jo na mizo in v nji zagledam malo, gibično miško. Posebno trebušasta ni bila, velika tudi ne, ali je imela pod nosom vže čvrste mustače, dolg repek, a izpod čela ji je gledalo dvoje zeló živih, svetlih, črnih očij. Vže sem hotel izpregovoriti strogo smrtno obsodbo, kar se miška lepó po konci postavi, prikloni se mi dva, trikrat z glavo, poravna si mustače, potlej pa začne takó-le:

— V vaši oblasti sem, gospod! Znam, kaj me čaka — to je mišja osoda. Storite z menój, kar vam drago, vender če vas je volja — dovolite mi, da vam pred svojo smrtjo povem dve, tri iz svojega življenja. Nekako lažje mi bode, če povem, kar mi je na srci. Dovolite toraj! —

— Nù, pa pripoveduj, če hočeš do zjutraj v tej kletki. Vender, kdo te je naučil tako pristojno govoriti, ti nadloga mala mišja ti! Saj govoriš, kakor iz knjige! —

— Govorim, kakor se pristoji z gospodom — odreže se miška, nakloni se malo in pogladi mustače. — Naša rodovina je bila gosposka in vže moji prádedi so stanovali v hišah, potem bi me pač moralo sram biti, če bi ne imela vsaj nekoliko boljše olike. Zná se, da one poljske miši, katere so nam sicer nekoliko v rodu, ne umejo toliko, kakor mé. —

— Dà, tatice so, kakor ti in tvoja rodovina, niti za novčič niste boljše od ónih —, rečem jaz. — Najbolje bi bilo, da ni niti ónih niti vas, nadloga in kvara ste ljudem. —

— Gospod, ne sodite prehudo, saj moramo tudi me živeti. Vender dovolj tega govoričenja. Povem raje kaj iz svojega življenja, in videli bodete, da nismo take grešnice, kakor si domišljujejo ljudje. Moja rodovina je vže od nekđaj v tej hiši — takó mi je vsaj pripovedoval moj dedek, ko sem bila še v gnezdu. Kmalu ko se je moj oče seznanil z mojo materjo, zagledalo nas je čvetero mladičev beli — ali pravo za pravo črni svet, ker smo se porodili v neki temni luknji v zidu. Trije bratje in jedna sestrica smo bili in složno ležali na ono malo pérja in druge šare, katero nam je pripravila ljubezen naših roditeljev. S prva nam je bilo jako ugodno, posebno, ko smo jedenkrat izpregledali in nekoliko odrasli. Stara nas nista pustila še gori na svet, rekoč, da je to za nas še zeló opasno (nevarno). — Tudi dedek — vže star in slab, odšel je le redkokđaj — ostajal je raje pri nas in nam često pripovedoval o svetu in njega nevarnostih. Pripovedoval je, koliko živih in neživih sovražnikov imamo in nas skrbno svaril in učil. Naša babica, katere niti poznali nismo, govoril je, da je tudi na jednom svojih izprehodov prišla ob življenje. Otišla je in ni je bilo več nazaj. Naš največji sovražnik, dejal nam je dedek, je človek, neko bitje stokrat večji od nas, kateremu je samó nos tako velik, kakor jedna sama miška izmej nas. Jémnasta, kakó smo se tresle, ko nam je dedek pripovedoval o tem bitji. Vender, dejal je, človek sam po sebi ni takó nevaren, ker, da-si takó velik, vender smo mi miši urnejše in porabimo lahko vsako luknjico, v katero on za nami ne more. Ali zato nam je nevaren, ker ima čudno in bistro glavo, pa je izumil velikanske priprave, v katere se nevedna miška lahko ujame. Najlepše koščeke slanine naveže na paličico, katero dene pod veliko težko pločo, miška pride, da si malo želodček priveže, ali ona priprava pravi: lóp! in miška je pokopana. Druga priprava je pa tako urejena, kakor ta, v kateri sem žalibog jaz zdaj sama, da vánjo lahko zlezem, ali vèn ne morem nikamor. Miško potem utopé, ali pa kaj družega z njo storé, samó da pogine. Smem li vas vprašati, gospod, kaj neki čaka mene? —

— Tiho, tatíca grda, pridoveduj dalje, jeziček imaš dobro namazan — odgovorim ji jaz.

— Nù čujte, otročiči — govoril je dedek dalje — vse te priprave bi še bile, ker vam ni treba iti vánje, če niste preveč lačni, ali ona zvér, ki upije: mijáv, mijáv, ona je grózna. Da-si je mnogo mnogo večja od nas, vender ni nič manj urna od nas, a močna takó, da le z ного udari, pa miške ni več med živimi. A to je še najhuje, da je tako zvita in modra, da je vsa mišja modrost proti nji — nič. Dela se, kakor da spi ter ne gane z nobeno dlako, celó rep je miren. Miška ne čuti nevarnosti sovražnika ter se brez skrbi pokaže iz luknje. Ali glej! kakor blisk skoči zdaj óna huda zvér — in uboga miška se zvija in evili v njenih krempljih. Za mojih mladih dnij smo se zbrale miši od vseh stranij v sejo in se posvetovale, kaj storiti, da se obranimo tega sovražnika. Bilo nas je več sto, starih in mladih, ali nobena si ni mogla izmisliti kaj pametnega. Ko smo vže več ur brez uspeha ondù čepele, vzdigne se naposled stara, sključena, vže vsa osivela miška, kateri so se mustače kar po zemlji vlekile ter izpregovori takó-le:

Slavna mišja gospóda! Modrujete in si belite učene glave, kakó bi se vender znebili one hude zverí. Prav je takó! Poslušajte mene, staro miš, kar vam povem.

Kupite zvonec in obésite zvonec oni živali okolo vratú, potlej smo rešene vse miši. Ko se bode zvér bližala, čule bodemo zvončkanje, in predno pride sovražnik do nas, vže se lahko poskrijemo v varno zavetje. Zatorej vam svetujem, kupite zvonec!

— Kupimo zvonec! — zavpijejo vse miške iz jednega grla. Veselje je bilo nepopisljivo in tri dni so se gostile vse miši na slavo tega modrega predloga, dokler se naposled ne oglasi druga miška in vpraša: A kdo bode sovražniku obesil zvonec? — Kje naj se najde ona pogumna miška, ki bode zvršila ta posel? Iskali so jo in je iščejo še danes, ali otroci moji, verujte svojemu staremu dedeku — še vedno je iščejo zamán, ker take pogumne miške ni rodila mišja mati in nihče nas ne oprostí tega našega krvnega sovražnika.

Takó nas je učil dedek, a roditelja sta prinašala hrane, dokler ni napočil naposled óni srečni dan, ko smo se odpodile z roditelji prvič tjà gori po hrano. O jéjmina! tam je bilo lepih stvari, slanine, brašna, raznih pridelkov, vsega, vsega, kar si le more zaželeli mišje srce. V velikih omarah so bile vse te stvari porazdeljene, in me smo veselo skakale iz jednega predalčka v drugi ter veselja pijane uganjale vsakovrstne burke. To je trajalo precej časa in ničesar nam ni nedostajalo, — kar nas nekoč iznenadi strašna novica, da se oče in najmlajši bratec nista več povrnila iz sprehoda. Pričakovali smo ju, ali pričakovali smo ju zamán. Stari dedek, ki je vže dlje časa bolehal, tudi on je poginil nekega dne, nekaj od starosti, nekaj od žalosti. Nismo več mogle ondù ostati, pobrale smo vse, kar smo imele in odpotovale nekega jutra na podstrešje. Spomin na mile pokojnike nam je grenil óne slaščice, katere smo ondù imele. Na podstrešji se je nekaj časa še izhajalo. V velikih zabojih je bilo shranjeno razno zrnje in živeló bi se bilo prav prijetno, da ni spak prinesel tjà gori ónega „mijáv-mijáva.“ Najpred je zadavil sestrico, potlej pa še drugega brateca. Nič več nisve bile z materjo varni na podstrešji in srečni sve bili, da sve jo popihale nekega dne v svoje sedanje prebivališče. Pot, žalost, a nekaj tudi vže leta, to je uničilo povsem mojo ubogo mater in kar nič več ne more od doma. Kar sem jí prinašala jaz, to jo je hranilo — a sedaj bode sirota morala poginiti od gladi — — — Sodite gospod in premislite! Ker sem vže na svetu, živeti se vender moram, bodi si takó ali takó — od zraka ne morem živeti niti jaz niti moja bolna mati — — —

— Ej, nič prida nisi, vender to mi je všeč, da skrbiš za svojo mater — rekel sem jí jaz.

— Da, skrbela sem, a kdo bode od zdaj skrbel za njo, saj vidite, kje sem in vi najboljše veste, kaj me čaka. Da me ni prisilil glad, ne bila bi šla v past ne, toliko solí imam še v glavi. Takó sem si pa vender mislila, morda — —

— Čakaj ti tatica in dobro me poslušaj. Kakor sama priznavaš, dobro veš, da si zdaj v moji oblasti in da jaz vsak trenotek lahko storim, da te ni več mej živimi. Vender, da ne bodeš mislila, da imam jaz kamenito srce in me ni prav nič ganila tvoja ljubezen do matere, mislim ti zopet dati ljubo prostost, a to le tedaj, ako mi s svojim mišjim poštenjem obljubiš, da bodeš moje pogoje natančno zvrševala. Poslušaj torej!

— Poslušam! —

— Ali, bodeš svoji materi še dalje takó stregla, kakor si jí stregla do zdaj? —

— Do gróba. —

— Ali mi oblubiš, da mi ne bodeš delala nikoli kake kvare, kadar bodeš nabirala hrano záse in svojo mater, ter bodeš zadovoljna z zrnci, katera raztrosijo moji ptički in pa z ónim, kar ti preskrbim jaz? —

— Obljubim! —

— Pojdi toraj in uživaj zlato prostost ter védi, kaj stori ljubezen do starišev in prijazno vedenje. Pozdravi mi svojo bolno mater! —

— Hvala vam, gospod milostivi; če prelomim katero koli od danih obljub, pa pokličite „mijáv-mijáva“. Zdravi! — Takó je rekla ujeta miška odhajajoč iz njene ječe, priklonila se mi do tal in izginila kakor bi mignil. Jaz sem se čudil tej mali razposajenki in si mislil: če nihče, ta bi izvestno privezala mački zvonec okolo vratú. Vender ji povedati tega nisem hotel; čemu bi nam bile potlej mačke! —

* * *

Otroci ljubi, evo vam pripovedke male jetnice. Ne rečem, da storite takó, kakor sem storil jaz, če ujamete katero njene rodovine; ker miši so kvarljive živali. Zatorej, kar v mačji želodec z njimi. Vender, kakor ni nobenega pravila brez izjeme, takó je bila tudi moja miška nekaj posebnega, zato sem ji tudi prizanesel. Če ujamete pa tudi vi kdaj tako miško, katera vam bode tako pripovedovala in se takó vedla, kakor se je moja — nù potlej pa storite tudi vi takó. Ali zeló dvomim, da jo ujamete kdaj!

Zdravnik in učitelj.

dravnik in učitelj se srečata in govorita o bolnikih, katerih je baš zdaj toliko v vási. Učitelj vpraša: „Kaj neki je sosedovemu Tončku in njegovii sestrici Katarinki, da sta obá takó bléda in upadena; na licih se jima pozná, da nista zdrava. Učiti se jima ne ljubi in tudi drugače nista nič kaj pri dobri volji.“ — „To vam rad verojamem,“ reče zdravnik. „Bil sem véceraj pri njiju bolnem očetu in kaj sem videl?“ Soba vsa umazana, mize in stoli polni práhú, zrak v izbi zaduhel in nobenega okna odprtega, da—si je zunaj solnce gorko sijalo. Pri odhodu sem dejal ženi, da naj gleda na snažnost po vsi hiši in naj sobo večkrat prezrači, ker drugače ni mogoče, da bi ozdravel njen mož in bati se je, da tudi otroka zbolita.“

Učitelju sta se Tonček in Katarinka zeló smilila, ker sta bila v šoli prav pridna otroka. Ko so bili družega dne vže vsi otroci v šoli, zapisal jim je gospod učitelj na šolsko tablo naslednje vrstice:

Snažnosti kjer v hiši nij
Zdravih ondù nij ljudij.

Posl. Ivan Tomšič.

